

บทที่ 5

ปัญหาการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม

การมีส่วนร่วมจะขาดประชาชนมิได้ ถ้าขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนคงจะไม่เรียกว่าการมีส่วนร่วม แต่น่าจะเรียกว่าการบังคับร่วมเสียมากกว่า ทว่าการมีส่วนร่วมระดับมากน้อยเพียงใดถึงจะเรียกว่ามีส่วนร่วม เน้นอนการให้ข้อมูลข่าวสารเพียงอย่างเดียวไม่ใช่คำตอบ หรือการประชาสัมพันธ์ ที่เน้นการปรึกษาหารือโดยแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพียงลำพังก็ยังไม่เพียงพอ ทว่าคาดหวังมากถึงการมีส่วนร่วมตัดสินใจจากชุมชน

อย่างไรก็ดีการพิจารณาเรื่องการมีส่วนร่วมว่ามีมากน้อยเพียงใดในโครงการพัฒนา รวมถึงโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม จำเป็นต้องพิจารณาจากหลายแง่มุมคือ พิจารณาการจัดการมีส่วนร่วมของเจ้าของโครงการหรือฝ่ายสนับสนุน รัฐ(ไม่มีส่วนได้เสียโดยตรง) ให้ประชาชนเข้าร่วม และการเข้าร่วมหรือปฏิกิริยาจากการจัดการมีส่วนร่วมให้ประชาชนเข้าร่วม

5.1.การจัดการมีส่วนร่วมโดยเจ้าของโครงการ

เป็นที่น่าสังเกตว่าโครงการพัฒนาของรัฐ มักจะริเริ่มจากส่วนกลางบางครั้งก็หารือกับประชาชน บางครั้งก็ไม่ แต่โดยธรรมชาติของโครงการพัฒนาขนาดใหญ่การคิด การริเริ่มโครงการมักจะมาจากรัฐเสมอ และก็เป็นหน้าที่ของรัฐอยู่แล้วที่ต้องจัดทำโครงการเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับประชาชน

การจัดการมีส่วนร่วมถ้ากระทำอย่างถูกต้องเหมาะสมและถูกหลักการ สามารถจัดการความขัดแย้งได้ไม่มากนักน้อย ทั้งในด้านการป้องกัน และ/หรือแก้ไขความขัดแย้ง สำหรับการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ณ ที่นี้ จะเน้นการจัดการมีส่วนร่วมของเจ้าของโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม อันประกอบด้วย บริษัทยุทธรูปและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (เจนโก้) กระทรวงอุตสาหกรรม และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งต่อไปจะเรียกรวมๆว่าฝ่ายสนับสนุนโครงการ

ในช่วงแรกเริ่มโครงการ กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นผู้ถือหุ้น 25 % แต่ไม่ได้มีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารในช่วงเริ่มต้นโครงการ โดยบริษัทเจนโก้เป็นแกนหลักในการให้ข้อมูลข่าวสาร ทำไมบริษัทถึงได้เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ ? คำตอบอยู่ที่ราชการประชาสัมพันธ์ได้ล่าช้ากว่าบริษัทเอกชน เอกชนมีความคล่องตัวกว่าในการทำงานกับมวลชน¹

¹ สัมภาษณ์ ข , เจ้าหน้าที่บริษัทเจนโก้ , 15 ตุลาคม 2542 .

การจัดการมีส่วนร่วมของฝ่ายสนับสนุนกระทำในหลายระดับคือ

5.1.1. การให้ข้อมูลข่าวสาร

ในส่วนนี้จะชี้ให้เห็นถึง วิธีการที่เจ้าของโครงการใช้ในการให้ข้อมูลข่าวสาร และ ปัญหาการให้ข้อมูลข่าวสาร บริษัทเจนโก้ได้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใน อ.ปลวกแดง สื่อมวลชนจากส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น ชาวบ้านใน อ.ปลวกแดง วิธีการที่บริษัทเจนโก้ใช้ในการให้ข้อมูลข่าวสารมีดังนี้

1) จัดเวทีชี้แจงโครงการ

บริษัทเจนโก้ได้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับโครงการ ด้วยวิธีการต่างๆ อาทิ จัดประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ศาลาประชาคม อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ซึ่งเป็นการประชุมโดยเน้นชี้แจงรายละเอียดโครงการต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก หลังจากที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้รับการชี้แจงแล้วว่าโครงการฯ นี้มีความปลอดภัยสูง ก็พยายามบอกต่อลูกบ้านว่าโครงการฯ ดังกล่าวมีความปลอดภัย มีการจัดประชุมบอกเล่าประโยชน์ของโครงการแต่การจัดประชุมก็ได้กระทำไม่บ่อยนักเห็นได้ว่าในช่วงต่อมาแกนนำฝ่ายคัดค้านที่เป็นชาวบ้าน อ.ปลวกแดง ต่อต้านอย่างหนักหน่วงไม่ให้ใช้พื้นที่บ้านเขากระทะ - เขาระฆังคว่ำ ต. ตาสีทรี อ.ปลวกแดง และชาวบ้านส่วนมากใน อ.ปลวกแดงก็เห็นด้วยกับแกนนำฝ่ายคัดค้าน

2) ชี้แจงต่อสมาชิกสภาจังหวัดระยอง

สภาจังหวัดระยองได้เชิญ บริษัทเจนโก้เข้าร่วมชี้แจงเรื่องการตั้งโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม ที่จะสร้างขึ้นบริเวณ ต.ตาสีทรี อ.ปลวกแดง จ.ระยอง วันที่ 7 มิถุนายน 2538 แต่ข้อมูลยังมีความไม่ชัดเจน ดังทัศนคติของนายประพุดติ กอร์ปไพบูลย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง

“จากการชี้แจงของบริษัทเจนโก้ ยังมีข้อมูลบางอย่างที่ไม่ชัดเจนเรื่องของกากขยะที่จะสามารถกำจัดได้ในพื้นที่จ.ระยอง ซึ่งทางบริษัทจะต้องเปิดเผยข้อมูลให้มากกว่านี้ ไม่เช่นนั้นจะมีการต่อต้านได้”²

ขณะที่นายสุมิตร ชาญเมธี กรรมการผู้จัดการบริษัทเจนโก้ ได้กล่าวว่า

“การเดินทางมาครั้งนี้ทำให้รับทราบความคิดเห็นของประชาชนและผู้นำท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการชี้แจงครั้งต่อไป...”³

² " บิ๊ป เจนโก้ แจงโรงกำจัดกากอย่าไม่เคลียร์ห้ามขึ้นโครงการ, " ผู้จัดการรายวัน (9 มิถุนายน 2538)

3) การแจกใบปลิว

บริษัทเจนโก้ได้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชาวบ้านในพื้นที่ ปลวกแดงด้วยวิธีการต่างๆ วิธีการหนึ่งก็คือการแจกใบปลิว เรื่อง กากอุตสาหกรรม มหันตภัยที่มีอยู่รอบตัว หากวันนี้ ยังไม่มีการกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้อง มีเนื้อความโดยสรุปคือ โรงงานในจ.ระยองก่อให้เกิดของเสียจำนวนมาก และทำให้เป็นที่มาของแนวคิดของการจัดตั้งบริษัทเจนโก้ นอกจากนี้โรงงานที่จะสร้างจะไม่ทำลายแหล่งน้ำของชาวปลวกแดง เนื่องจากมีผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรม ระบบกำจัดทันสมัย ป้องกันการรั่ว 100 % ชั้นดินเป็นหินแกรนิต และจะสร้างอ่างเก็บน้ำล้อมรอบบริเวณที่ตั้งโครงการฯ¹

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ บริษัทเจนโก้พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านในปลวกแดง ด้วยการแจกใบปลิว เรื่องเจนโก้ร่วมพัฒนาท้องถิ่น เนื้อความโดยสรุปคือ เจนโก้พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชาวจังหวัดระยองให้ดีขึ้น ส่งเสริมเศรษฐกิจ ส่งเสริมการศึกษา จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยบริจาคเงินจำนวน 5 บาทต่อตัน แต่ไม่น้อยกว่า 1 ล้านบาทต่อปีของกากที่เจนโก้กำจัดให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่น²

ปัญหาการให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าของโครงการคือ การให้ข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะเรื่องการเลือกสถานที่ตั้งโรงงานไม่เพียงพอ พิจารณาได้จาก เอกสารของบริษัทเจนโก้ได้ให้รายละเอียดการดำเนินการ โดยได้ว่าจ้างบริษัทวิศวกรที่ปรึกษาที่มีความชำนาญจากประเทศออสเตรเลีย เข้ามารับดำเนินการ โดยได้สำรวจเบื้องต้นพื้นที่ทางกายภาพจากประมาณ 50 แห่ง ทั่วภาคตะวันออกเฉียง หลังจากรับงานจึงได้ทำการสำรวจบริเวณพื้นที่เขากระทะคว่ำ ต.ตาสีทึบ อ.ปลวกแดง จ.ระยอง โดยได้เจาะจำนวน 21 หลุม³

ถ้าพิจารณาอย่างถี่ถ้วน จะเห็นได้ว่าบริษัทเจนโก้ได้ให้ข้อมูลเรื่องความไม่เหมาะสมของสถานที่ตั้งที่อื่นไว้น้อยมาก เพียง 4 แห่ง ดังนี้

- 1.บ้านหนองปรือ - สภาพผิวดินไม่อุ้มน้ำ มีอัตราไหลซึมสูง

¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 8 .

² บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม , "กากอุตสาหกรรม มหันตภัยที่อยู่รอบตัว หากวันนี้ ยังไม่มีการกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้อง" หน้า 1 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่) .

³ บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม , "เจนโก้ร่วมพัฒนาท้องถิ่น" หน้า 1 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่) .

⁴ บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม , "ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม" หน้า 3 . (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

- สภาพธรณีสันล่างไม่แข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักหลุมฝังได้
  - ระดับน้ำใต้ดินไม่ถึง 1.5 เมตร
  - อยู่ใกล้ชุมชนขนาดใหญ่
- 2.บ้านเขาลอย
- ทางเข้าพื้นที่ไม่สะดวก
  - ขนาดพื้นที่เล็กเกินไป
  - พื้นที่เต็มไปด้วยหนองน้ำและบึง
- 3.บ้านหนองกรับ
- ชั้นดินมีอัตราการซึมผ่านสูง
  - เป็นที่น้ำท่วมถึง
  - ระดับน้ำใต้ดินตื้น
  - มีอ่างน้ำอยู่ในพื้นที่
  - อยู่ใกล้แหล่งชุมชน
- 4.บ้านชากหิน
- ชั้นดินมีอัตราการซึมผ่านสูง
  - ระดับน้ำใต้ดินตื้น
  - มีอ่างน้ำอยู่ในพื้นที่
  - อยู่ใกล้แหล่งชุมชน⁷

การให้ข้อมูลข่าวสารในช่วงแรกๆ ของเจนโก้ เป็นการให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน เจนโก้ไม่ได้เปิดเผยว่าพื้นที่นอกเหนือจาก 4 แห่งนี้ไม่เหมาะสมอย่างไรในการสร้างโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม หากพิจารณาเอกสารที่ฝ่ายคัดค้านได้รับในช่วงนี้ มีเพียง "ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม เขียนโดยบริษัทเจนโก้ และ การกำจัดกากอุตสาหกรรม เขียนโดยนายวีระ มาวิจักขณ์

ข้อมูลที่พิสูจน์ว่าการให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าของโครงการฯ ไม่เพียงพอคือ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจยังรายงานว่าได้ติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่บริษัทได้ทำการศึกษาไว้ทั้งหมด 52 แห่งว่ามีที่ใดบ้าง ทางเจ้าหน้าที่บริษัทบอกแต่เพียงว่า อ.ปลวกแดงเหมาะสมที่สุด รองลงมาที่บ้านค่าย โดยปฏิเสธที่จะเปิดเผยสถานที่อีก 50 แห่ง⁸

⁷บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, "ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม", หน้า 7 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸ชาวบ้านกังขาทำไมต้องใช้ที่ อ.ปลวกแดง (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

นอกจากนี้ การให้ข้อมูลข่าวสารของบริษัทเจนโก้ก็ไม่เพียงพอ จากการสัมภาษณ์ข้าราชการ แหล่งข่าวจากบริษัทเจนโก้ กำนันในพื้นที่ปลวกแดง และนักวิชาการ

“การประชาสัมพันธ์จากบริษัทฯ ไม่เพียงพอที่จะทำให้ชาวบ้านยอมรับได้ การเข้าถึงชาวบ้านไม่เพียงพอ และการไม่คำนึงถึงความรู้สึกของชาวบ้าน นอกจากนี้บริษัทยังมีไม่ถึงในการประชาสัมพันธ์”⁹

“ประชาสัมพันธ์โครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมากกว่าที่ อ.ปลวกแดงเนื่องจากได้บทเรียนจากที่นั่น”¹⁰

แม้แต่กำนันฝ่ายสนับสนุนได้ยอมรับว่าบริษัทเจนโก้ไม่ได้จัดเวทีชี้แจงอย่างเพียงพอ และก็ไม่ได้ลงพื้นที่ชี้แจงเต็มที่ การชี้แจงกลุ่มย่อยก็ไม่ได้ทำอย่างเพียงพอ¹¹

ถ้าจะพิจารณาในอีกมุมหนึ่งคือ การรับรู้ของข้าราชการจังหวัด เห็นได้ชัดว่ามีความรู้เกี่ยวกับโครงการกำจัดกากฯ น้อยมาก ยกเว้นอุตสาหกรรมจังหวัด¹²

ทางด้านนักวิชาการมีความเห็นว่า บริษัทประชาสัมพันธ์ต่ำมากดังนี้

“ที่จริงต้องใช้เวลาการทำประชาสัมพันธ์มากกว่านี้ ต้องให้นักวิชาการได้ตรวจสอบกันเองก่อนด้วย ก่อนที่นักวิชาการจะมาคุยกับชาวบ้าน เนื่องจากเรื่องเทคนิค ชาวบ้านเข้าใจยาก และการประชาสัมพันธ์ที่ผ่านมาเน้นชื่อที่ดินเสร็จก็เน้นเรื่องเทคนิคทันที โดยไม่ถามชาวบ้านก่อนแต่แรก”¹³

หรือชาวบ้านใน อ.ปลวกแดง เห็นว่า การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ถ้าจะให้ครบทุกกลุ่ม ต้องชี้แจงในระดับหมู่บ้าน ระดับกลุ่มแม่บ้าน และกรรมการวัด

แม้แต่ทัศนคติของสื่อมวลชนก็ยืนยันคำกล่าวข้างต้นว่า

“การชี้แจงไม่ละเอียดเพียงพอ โดยบอกกับชาวบ้านเพียงเรื่องระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากต่างประเทศที่มีความปลอดภัยสูง แต่ไม่ได้บอกถึงระบบกำจัดประเภทใดบ้าง และแต่ละระบบให้ความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยได้มากน้อยเพียงไร เจนโก้ไม่ได้เข้ามาชี้แจงกับชาวบ้านเลย”¹⁴

อย่างไรก็ตาม กำนันที่สนับสนุนโครงการพยายามที่จะชี้แจงโครงการ แต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากฝ่ายคัดค้าน

⁹ สัมภาษณ์ ป., ข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรม, 8 ตุลาคม 2542 .

¹⁰ สัมภาษณ์ ข., เจ้าหน้าที่บริษัทเจนโก้,

¹¹ สัมภาษณ์ อ., กำนัน, 11 ตุลาคม 2542 .

¹² สุทิน บุญญาธิการ และคณะ, การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน (กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย), หน้า 78-79 .

¹³ สัมภาษณ์ พ., นักวิชาการสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 7 ตุลาคม 2542 .

¹⁴ “มีอบด้านเจนโก้ บทพิสูจน์รัฐเข้าข้างนายทุน ?” กรุงเทพธุรกิจ

“พยายามชี้แจงที่สมาคมการเกษตรระยอง แต่ก็ถูกคัดค้าน ข้อมูลที่ชี้แจงก็เป็นการถ่ายทอดข้อมูลจากกระทรวงวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อชี้แจงก็ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนได้เสีย”¹⁵

นายธีชวน วิตนากร เจ้าหน้าที่บริษัทเจนโก้ ให้ความเห็นว่า

“เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าเจนโก้ไม่ชี้แจง แต่เกิดขึ้นเพราะชาวบ้านไม่ยอมรับฟังข้อเท็จจริง และใช้อารมณ์มาตัดสินปัญหา...”¹⁶

เห็นได้ชัดเจนว่าในความเห็นของคนทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของบริษัทเจนโก้ ฝ่ายคัดค้านได้ไม่เพียงพอในเวทีต่างๆที่บริษัทเจนโก้หรือรัฐจัดขึ้น กล่าวคือฝ่ายคัดค้านโครงการได้เรียกร้องให้บริษัทเจนโก้เปิดเผยข้อมูลการเลือกสถานที่ตั้งโครงการทุกแห่งโดยละเอียด ไม่ว่าจะเป็นเวทีประชาพิจารณ์ เวทีรับฟังที่จัดโดยกรมการวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ นอกจากนี้แกนนำฝ่ายคัดค้านโครงการ ได้บอกว่าข้อมูลของบริษัทเจนโก้ได้ให้ไม่เพียงพอว่า

“พื้นที่ 52 แห่งที่บริษัทเลือก ได้บอกแต่ข้อเสียของอีก 51 แห่งที่ไม่ได้เลือก ขณะที่พื้นที่ อ.ปลวกแดงมีแต่ข้อเสีย ไม่มีข้อดี แต่เมื่อได้ตรวจสอบแล้วทราบว่าพื้นที่ อ.ปลวกแดง มีข้อเสียถึง 8 ข้อ”¹⁷

5.1.2. การประชาสัมพันธ์

บริษัทเจนโก้ได้ใช้การประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงประโยชน์และความปลอดภัยของโครงการฯ โดยเปิดตัวโครงการฯ ครั้งแรก ณ งาน BOI FAIR แหลมฉบัง จ.ชลบุรี และได้พาฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านไปดูงานที่ต่างประเทศหลายแห่ง

1. การประชาสัมพันธ์ ณ งาน BOI FAIR

บริษัทเจนโก้เป็นแกนหลักในการจัดการมีส่วนร่วมให้รับทราบข้อมูล โดยการประชาสัมพันธ์ของบริษัทเจนโก้เป็นไปอย่างล่าช้า และให้เวลาน้อยเกินไป ชาวบ้านได้รู้ว่าโครงการนี้จะรับกำจัดกากอุตสาหกรรมก็เมื่องาน BOI FAIR ที่แหลมฉบัง จ.ชลบุรี วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2538 ฝ่ายคัดค้านโครงการได้รับรู้ข่าวสารครั้งแรกที่งานดังกล่าว โดยแกนนำฝ่ายคัดค้าน ได้รับเอกสารปกแข็งแจกทีมงาน และในงานมีการฉายวิดีโอให้ดูเพื่อให้นักลงทุน ฟรังในงานก็บอกเองว่าเป็นกากของเสียจากอุตสาหกรรม หลังจากนั้นแกนนำท่านนั้นก็มาเปิดประเด็นว่าเป็นกากอุตสาหกรรม¹⁸

¹⁵ สัมภาษณ์ อ. , กำนัน , 11 ตุลาคม 2542 .

¹⁶ "มือบดด้านเจนโก้ บทพิสูจน์ รัฐเข้าข้างนายทุน?" กรุงเทพธุรกิจ

¹⁷ เทปบันทึกเสียง การประชุมคณะกรรมการเร่งรัดติดตาม ได้เทปจากชาวบ้านปลวกแดง

¹⁸ สัมภาษณ์ ธ. , แกนนำฝ่ายคัดค้าน , 26 กันยายน 2542 .

ชาวบ้านส่วนมากทราบข้อมูลจากทางผู้ใหญ่บ้านที่มาแจ้ง หรือจากชาวบ้านด้วยกัน และจากทางอำเภอ หลังจากนั้นส่วนใหญ่ทราบจากทางนักวิชาการ นักศึกษาที่ลงมาพูดคุยกับชาวบ้าน และหนังสือพิมพ์

นายสุมิตร ชาญเมธี กรรมการผู้จัดการบริษัทเจนโก้ ได้ให้ข้อมูลว่า “ได้ร่วมจัดนิทรรศการในงาน ที่แหลมฉบัง ระหว่างวันที่ 17-26 ก.พ.2538 เพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับเทคนิคและกระบวนการในการกำจัดกากอุตสาหกรรมไปสู่ประชาชน”¹⁹

ที่สำคัญ ฝ่ายคัดค้านได้รับรู้ข้อมูลหลังจากที่บริษัทเจนโก้ได้ซื้อที่ดินจากชาวบ้านในพื้นที่แล้ว ทั้งๆที่ชาวบ้านโดยเฉพาะในพื้นที่ อ.ปลวกแดง ควรจะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ ทั้ง 52 แห่ง และก่อนที่จะซื้อที่ดิน แต่ในความเป็นจริงที่ดินได้ถูกกว้านซื้อไปแล้วตั้งนาน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน และนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้รวบรวมที่ดินให้²⁰

จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่คัดค้านโครงการและนักวิชาการ ชาวบ้านไม่พอใจในข้อมูลข่าวสารที่ได้รับทั้งจากบริษัทเจนโก้ และกระทรวงอุตสาหกรรม ที่สำคัญการให้ข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นหลังจากที่ฝ่ายคัดค้านได้เคลื่อนไหวต่อต้านโครงการนี้

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งให้เห็นถึงทักษะของข้าราชการ จ.ระยอง ที่สนับสนุนว่ามีปัญหาการให้ข้อมูลข่าวสารล่าช้าดังนี้

“อุตสาหกรรมจังหวัดและบริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ได้ชี้แจงให้ชาวบ้านรับทราบข้อมูลข่าวสารตั้งแต่เริ่มต้น จะทราบต่อเมื่อบริษัท มีการเรียกเก็บหุ้นเรียบร้อยแล้ว และได้ตั้งกรรมการและเริ่มดำเนินการจัดซื้อที่ดิน”²¹

เป็นที่น่าสังเกตว่าข้าราชการในภูมิภาคได้รับข้อมูลข่าวสารค่อนข้างรวดเร็ว ข้าราชการโดยส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารครั้งแรกจากการประชุมประจำเดือนที่จังหวัด และการเสนอแก้ไขปัญหาการกำจัดกากอุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบ (สมัยรัฐบาล ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สนัน ขจรประศาสน์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม)²²

¹⁹ "เปิดคว้งโรงกำจัดกากใน BOI FAIR 95 หลังยุติข้อขัดแย้งเรื่องที่ตั้งโรงงาน" ผู้จัดการรายวัน (กันยายน 2538) หน้า 8 .

²⁰ เทปบันทึกเสียง การชี้แจงต่อกรมการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ,สภาผู้แทนราษฎร ของฝ่ายคัดค้าน .

²¹ อ่านรายละเอียดได้ใน สุทิน บุญญธิการ และคณะ , การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน (กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย) , หน้า 78

²² เรื่องเดียวกัน .

2. การดูงานที่ต่างประเทศ

จังหวัดระยองได้แนะนำให้บริษัทเจนโก้พาแกนนำไปดูงานที่ต่างประเทศหลายประเทศ²³ ต่อมาทางบริษัทเจนโก้ได้เชิญผู้นำชุมชน สมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ในอ.ปลวกแดง และแกนนำชาวบ้านฝ่ายคัดค้าน ร่วมคณะไปดูงานดังนี้

1. เกาะฮ่องกง วันที่ 22 กรกฎาคม 2538 บริษัทเจนโก้ได้เชิญก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำฝ่ายคัดค้าน อ.ปลวกแดง สมาชิกสภาจังหวัดระยอง (สจ.) และข้าราชการส่วนภูมิภาคดูงานการกำจัดขยะ ผู้ที่ไปดูงานส่วนมากจะเห็นด้วยกับโครงการไม่ว่าจะเป็นก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน สจ. เนื่องจากเห็นว่าเทคโนโลยีมีความน่าเชื่อถือ ทว่าปฏิกิริยาได้ตอบจากฝ่ายคัดค้านเป็นไปในแง่ลบ โดยแกนนำฝ่ายคัดค้านได้ได้ว่า การพาไปดูงานที่เกาะฮ่องกงเป็นโรงงานกำจัดขยะครัวเรือน 80 % อีก 20% เป็นกากอุตสาหกรรมที่ไม่อันตราย อาทิ แบตเตอรี่ หลอดไฟฟ้าเสื่อมสภาพ (แท้จริง แบตเตอรี่และหลอดไฟฟ้าเสื่อมสภาพเป็นกากอุตสาหกรรมที่อันตรายและประสบปัญหาในการกำจัดในประเทศไทย – ผู้วิจัย) แต่คนแรกที่จะพาไปดูงานบริษัทบอกว่าจะพาไปดูงานการกำจัดกากอุตสาหกรรม ซึ่งฮ่องกงเป็นขยะครัวเรือนมาก และกากอุตสาหกรรมก็ไม่อันตราย การไปดูงานจึงถูกหลอกไป²⁴ นอกจากนี้การที่รู้ว่าเป็นขยะบ้าน เนื่องจากได้ซักถามผ่านล่าม ทำให้รู้ว่าเป็นโรงงานเผาขยะบ้านเสียส่วนมาก

แม้แต่ทัศนคติของข้าราชการจังหวัดระยองแสดงให้เห็นว่า การพาไปดูงานกำจัดกากอุตสาหกรรมที่ต่างประเทศของบริษัทเจนโก้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ชาวบ้านได้รู้ได้เห็นเพียงการกำจัดขยะตามบ้านเรือนเท่านั้น

สิ่งหนึ่งที่พึงสังเกตคือ หลังจากที่ได้ไปดูงานต่างประเทศ ก็ประสบปัญหาโดยเฉพาะก้านัน ผู้ใหญ่บ้านที่ปลวกแดง ไม่สามารถชี้แจงกับชาวบ้านได้มากนัก เนื่องจากเกรงจะถูกชาวบ้านต่อว่า ว่าไปเที่ยวกับบริษัทก็เลยเอียงเข้าข้างบริษัท²⁵

2. อินโดนีเซีย บริษัทเจนโก้ได้เชิญสื่อมวลชน เดินทางไปพิสูจน์เทคโนโลยี ณ ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม PT Waste Management Indonesia เมืองโบร์เกอร์ จาการ์ตา อินโดนีเซีย โดยการประสานงานของบริษัทบางกอกแอสมีเดีย สำหรับเทคโนโลยีใช้จากบริษัทเดียวกันกับที่บริษัทเจนโก้จะใช้ที่ อ.ปลวกแดง คือ WMW TECHNOLOGIES ในการกำจัดกากด้วยการทำลายฤทธิ์และวิธีฝังกลบ นอกจากนี้บริเวณการก่อสร้างโรงงานดังกล่าวอยู่ติดกับชุมชนที่ทำการเกษตร

²³ รองผู้ว่าราชการจังหวัด .

²⁴ เทปโทรทัศน์ รายการเวทีชาวบ้าน "กากอุตสาหกรรม ใครทำใครรับผิดชอบ"

²⁵ สัมภาษณ์ ข , เจ้าหน้าที่บริษัทเจนโก้ , 15 ตุลาคม 2542 .

และประมง และพื้นที่ตั้งอยู่ต้นแม่น้ำชิลองซี สำหรับการเลือกพื้นที่ กรรมการผู้จัดการศูนย์ฯ กล่าวว่า รัฐบาลใช้เวลา 3-5 ปี แก่คณะผู้ศึกษาความเหมาะสมเหลือเพียง 3 แห่ง ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกพื้นที่บริเวณต้นแม่น้ำชิลองซี กล่าวโดยสรุป การดูงานศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมที่อินโดนีเซีย เป็นการฟังคำบรรยายถึงการทำงานและการควบคุมป้องกันต่างๆ ของเทคโนโลยีศูนย์กำจัดกากฯ²⁶

สิ่งที่น่าสนใจจากการดูงานที่อินโดนีเซียของสื่อมวลชนคือ ที่ตั้งของศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำชิลองซี และ นาข้าวที่อยู่ด้านหลังของศูนย์กำจัดกากฯ ทว่าแมนเซอร์ กรรมการผู้จัดการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม PT Waste Management Indonesia กล่าวถึงการปฏิเสธการมีส่วนร่วมไว้ว่า

“เหมือนให้คนเสนอรายชื่ออาหารร้อยคนก็ร้อยอย่าง...ประเทศนี้ไม่ใช่ประชาธิปไตย”²⁷

ดังนั้นในแง่ของการมีส่วนร่วมที่อินโดนีเซียนับว่ายังมีจุดบกพร่องอยู่มาก เกษตรกรที่อยู่ใกล้กับศูนย์กำจัดกากฯ ไม่ได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ และการตัดสินใจ ถ้ามองในแง่ดี ก็อาจแสดงได้ว่าเทคโนโลยีที่ใช้มีประสิทธิภาพมากจนตั้งศูนย์กำจัดกากฯติดกับชุมชนได้ ทว่าคงต้องให้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ต่อไปในอินโดนีเซีย

5.1.3.การอภิปรายและรับฟังความคิดเห็น

วันที่ 12 ตุลาคม 2538 มีการสัมมนา ณ โรงแรมสตาร์ จัดโดยกระทรวงอุตสาหกรรม มีนายสุวัฒน์ วรรณศิริ ประธานกรรมการสิ่งแวดล้อมสภาผู้แทนราษฎร รองอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม รองผู้ว่าราชการจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัดระยอง นักวิชาการ นักการเมือง ชาวบ้าน จาก อ.ปลวกแดง ฯลฯ การประชุมเป็นไปในลักษณะตอบข้อซักถาม จนกระทั่งประธานได้สรุปปิดท้ายว่าไม่มีการลงมติ²⁸ ในวันเดียวกันนี้เอง ฝ่ายคัดค้านโครงการได้ยื่นหนังสือเชิญฝ่ายต่างๆ ประกอบด้วย ประธานและคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมสภาผู้แทนราษฎร อุตสาหกรรมจังหวัดระยอง นักวิชาการ สื่อสารมวลชน รองอธิบดีกรมโรงงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง นายอำเภอปลวกแดง บริษัทเจนโก้ นายกรัฐมนตรี และรมต.กระทรวงอุตสาหกรรม ให้มาร่วมงานที่ฝ่ายคัดค้านจัดในวันที่ 30 ตุลาคม 2538 ณ อำเภอปลวกแดง²⁹ ในงานนี้แกนนำฝ่ายคัดค้านโครงการเริ่ม

²⁶ อ่านรายละเอียดได้ใน "ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่รอการพิสูจน์" กรุงเทพธุรกิจ (29 มีนาคม 2539) : 6 .

²⁷ "ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่รอการพิสูจน์" กรุงเทพธุรกิจ (29 มีนาคม 2539) : 6 .

²⁸ "ปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อม หน่วยงานของรัฐ ประชาชนควรจะมีส่วนร่วมอย่างไร" (เอกสารไม่มีตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁹ "วิกฤตการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษต่อสุขภาพชีวิต สังคม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนปลอดภัย" (เอกสารไม่มีตีพิมพ์เผยแพร่)

สะสมข้อมูล เริ่มทราบว่าเป็นโครงการกำจัดกากอุตสาหกรรม ซึ่งฝ่ายคัดค้านใช้คำว่ากากสารพิษ ฝ่ายคัดค้านได้เริ่มรวมตัวกันก่อนที่จะมีการประชุมที่โรงแรมสตาร์คราวนี้ ว่าไม่เห็นด้วยที่จะมีการสร้างโครงการที่ อ.ปลวกแดง ทว่าในเวทีโรงแรมสตาร์ ก็ไม่ได้แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนแต่พยายามรวบรวมข้อมูลให้มากที่สุด เพื่อใช้วิเคราะห์วิจารณ์ต่อไป และในช่วงท้ายฝ่ายคัดค้านก็ได้ยื่นหนังสือให้ฝ่ายสนับสนุนมาฟังตนพูดบ้างในเวทีที่ฝ่ายคัดค้านจะจัดในวันที่ 30 ตุลาคม 2538³⁰

5.2.การจัดการมีส่วนร่วมโดยรัฐ

ภาครัฐที่ไม่มีส่วนได้เสียโดยตรง อาทิ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม และกรมการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ได้จัดประชุม และเจรจาในรูปแบบต่างๆ อาทิ เวทีรับฟังความคิดเห็นของกรมการวิทยาศาสตร์ฯ เวทีประชุมร่วมที่จัดโดยรัฐบาล และ เวทีคณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐและตัวแทนชาวบ้านจัดขึ้นหลายครั้งหลายเวที และมีประเด็นต่างๆกันออกไป

1. เวทีรับฟังความคิดเห็นจัดโดยกรมการวิทยาศาสตร์ สภาผู้แทนราษฎร

กรมการวิทยาศาสตร์ สภาผู้แทนราษฎรได้รับฟังความคิดเห็นของทั้งฝ่ายสนับสนุน และฝ่ายคัดค้าน ก่อนที่จะนำเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป กรมการฯชุดนี้มีหน้าที่เพียงรายงานต่อ ส่องเรื่องต่อ แต่ไม่มีอำนาจตัดสินใจรับ หรือ ยกเลิกโครงการ

กรมการฯท่านหนึ่งได้แสดงทัศนนะและคำถามที่น่าสนใจดังนี้

“ก่อนหน้านี้นี้ทางกรมการฯ ได้เรียกบริษัท และราชการมาชี้แจง ผมรู้สึกเชื่อมั่นในเทคโนโลยีมาก การร่วมชิมไม่น่าจะมี หรือถ้าจะมีก็จะมีการเตือนทันเวลา และก่อนฝังกลบก็ได้ทำให้เป็นกลาง และกากๆที่ฝังกลบก็เป็นแค่หินก้อนหนึ่ง คำถามคือ ทำไมไม่คุยกับนักวิชาการของเจ้าของโครงการ”

ฝ่ายคัดค้านโครงการ ได้ตอบว่า

“เคยคุยเรื่องวิชาการ แต่ที่ประชุมไม่อนุญาตให้พูด ในเวทีประชาพิจารณ์”

หรือ ชีรวัฒน์ นามดวง กล่าวว่า

“เราเชิญเงินโก้หลายครั้ง แต่เขาไม่ยอมมา กระทรวงอุตสาหกรรมก็ไม่มา เขาจะมาเฉพาะเวทีที่เขาจัดเท่านั้น”

นอกจากนี้ ในหนังสือจดหมายเปิดผนึก ฝ่ายคัดค้านได้เน้นว่า

³⁰ สัมภาษณ์ ธ. , แกนนำฝ่ายคัดค้าน, 26 กันยายน 2542 .

“ขั้นตอนการเข้าให้ข้อมูลกับกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เป็นเพียงขบวนการพูดคุยนอกรอบ เพื่อนำเสนอข้อมูล เหตุผล มิใช่ข้อยุติที่แท้จริง จนกว่าจะมีการย้ายโครงการกำจัดกากอุตสาหกรรมออกจากพื้นที่ อ.ปลวกแดงทุกระบบ”³¹

2. การประชุมร่วม ณ กระทรวงวิทยาศาสตร์

ระหว่างที่สมาชิกคนจนมาชุมนุมบริเวณสำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้มีการประชุมร่วมระหว่างภาครัฐ กับ ฝ่ายคัดค้านโครงการ หลายครั้งดังนี้

1. วันที่ 9 เมษายน 2539 ระหว่างที่สมาชิกคนจนมาชุมนุมบริเวณ สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้มีการตั้งกรรมการพิจารณาการแก้ไขปัญหา มีนายสรชัย มนตรีวัต รมช. กระทรวงมหาดไทย เป็นประธานคณะกรรมการพิจารณาการแก้ไขปัญหา วันที่ 9 เมษายน 2539 ได้มีการประชุมร่วมโดยประธานได้มอบหมายให้กระทรวงวิทย์ฯ พิจารณาปัญหาอย่างเป็นกลาง และหากกระทรวงวิทย์ฯ มีความเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมในการฝังกลบก็จะดำเนินโครงการในพื้นที่เดิมต่อไป หากเห็นว่าไม่เหมาะสมก็จะดำเนินการจัดหาพื้นที่ใหม่

2. วันที่ 16 เมษายน 2539 ณ ห้องประชุมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เป็นการประชุมระหว่างภาครัฐ กับฝ่ายคัดค้านโครงการ อาทิ นักวิชาการจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตัวแทนชาวบ้าน อ.ปลวกแดง ในประเด็นต่างๆ ก่อนที่จะมีมติกรม. 22 เมษายน 2539 โดยมีนายยิ่งพันธ์ มนะสิการ ประธานการประชุม ฝ่ายคัดค้านได้เน้นว่าไม่ได้คัดค้านโครงการแต่คัดค้านเรื่องพื้นที่ตั้ง ที่ อ.ปลวกแดง นักวิชาการได้ใช้ข้อมูลดาวเทียม LANDSAT 5/ TM / 1988-03-06, 1994-02-04 ประกอบการพิจารณา ข้อมูลเน้น 4 ประเด็น 1) พื้นที่ตั้งโครงการและบริเวณโดยรอบเป็นศูนย์กลางเกษตรกรรมสำคัญ มียางพารา ขนุน สับปะรด พื้นที่บริเวณที่ตั้งโครงการและบริเวณโดยรอบ ได้พัฒนาจากพืชไร่ มาสู่พืชสวนเกษตรเศรษฐกิจผสมผสาน 2) ความเป็นต้นน้ำลำธารสำคัญ พื้นที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่รับน้ำฝน 408 ตร.กม.ของอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล 3) สิทธิชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นประมาณ 95 % ได้คัดค้านโครงการนี้ 4) สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ธรรมชาติในชุมชนเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน³²

ที่ประชุมได้ข้อสรุปพร้อมกันว่าให้ดำเนินการพิจารณาตามประเด็นข้างต้นเพื่อสรุปและนำข้อเสนอเข้าสู่กรม.ร่วมกับสมาชิกคนจนซึ่งจะพิจารณา ในวันที่ 22 เมษายน 2539

³¹ ชมรมมิตรสัมพันธ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อม อ.ปลวกแดง, "จดหมายเปิดผนึก" (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³² อ่านรายละเอียดได้จาก ทศวี สุวรรณวัฒน์, "สารพิษอินทรีย์เนต : กรณีเงินโก้ที่ปลวกแดง" หน้า 1-3(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

3. การเจรจาที่จัดโดยรัฐบาล

วันที่ 22 เมษายน 2539 ฝ่ายคัดค้านที่เข้าร่วมกับสมาชิคนจน กับรัฐบาล ได้ประชุมร่วมกัน โดยมี นายมนตรี พงษ์พานิช เป็นประธานการประชุม เหตุการณ์ในวันที่มีการประชุม กลุ่มสมาชิคนจนได้เคลื่อนขบวนออกจากที่พักบริเวณด้านข้างสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.) เพื่อรอฟังผลการประชุม โดยขบวนได้เดินไปชุมนุมตรงบริเวณริมฟุตบาทด้านหน้าทำเนียบรัฐบาล

ในระหว่างการเจรจาได้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม มีนายมนตรี พงษ์พานิช รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน โดยได้รับมอบหมายจาก นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ให้เจรจาในเรื่องต่างๆ ในการประชุม ประธานคณะกรรมการกล่าวว่า

“...นายรัฐมนตรีได้มอบอำนาจให้คณะกรรมการชุดนี้ซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีหลายท่าน แบ่งเป็นกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม และกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจะจัดประชุม แล้วส่งเรื่องให้คณะกรรมการชุดใหญ่ แล้วส่งเรื่องให้ ครม. ถ้าในคณะกรรมการแต่ละชุดตกลงอย่างไร แล้วราชการไม่ยอมปฏิบัติ ก็จะย้ายข้าราชการเข้ากระทรวง ถ้าตกลงกันแล้วนายฯก็จะเป็นผู้เซ็นรับรอง...”

กรณีเงินกู้ที่อยู่ในกลุ่มปัญหาที่ 3 การพัฒนาของรัฐบาลและชุมชนแออัด ผลการเจรจามีข้อสรุปคือ มีมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) 22 เมษายน 2539 มอบหมายให้กระทรวงวิทย์ฯ เร่งจัดการเจรจาโดยจะต้องได้ข้อยุติภายใน 30 วัน โดยให้สิทธิชาวบ้านในการเข้าไปเป็นกรรมการ กระทั่งเจรจากันจนกลุ่มปัญหาต่างๆของสมาชิกพอใจ สมาชิกคนจนก็ได้ตกลงกันที่จะทยอยกันเดินทางกลับ³³ ซึ่งผลจากมติ ครม. 22 เมษายน 2539 ต่อมาได้มีการตั้งคณะกรรมการคณะกรรมการกำกับดูแล และติดตามการดำเนินการตามผลเจรจาและมติ ครม. ซึ่งเป็นกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐ กับ ฝ่ายคัดค้านโครงการ

4. การรับฟังความคิดเห็นโดยคณะกรรมการร่วมฯ

คณะกรรมการร่วมระหว่างภาคราชการ และตัวแทนราษฎรเพื่อพิจารณาผลกระทบของโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด ได้ร่วมกันพิจารณา ใน 4 ประเด็น เวทีนี้ฝ่ายคัดค้านยืนยันว่าให้ย้ายโครงการทุกระบบออกนอกพื้นที่ อ.ปลวกแดงโดยมีประเด็น เหตุผลที่สนับสนุน ภาครัฐและฝ่ายคัดค้านได้ร่วมกันพิจารณาใน 4 ประเด็นดังนี้

³³ "สมาชิคนจนยอมสลายมือ" ไทยรัฐ (23 เมษายน 2539) : 1,18 .

1. การเป็นพื้นที่เกษตรของสถานที่ตั้งโครงการ

ข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาประกอบด้วย 1) ผลการศึกษาในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ฉบับเดือน พฤษภาคม 2539 ซึ่งจัดทำรายงานฯ โดยบริษัท คอนซัลแทนท์ ออฟ เทคโนโลยี จำกัด 2) การสำรวจพื้นที่ตั้งโครงการเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม 17 เมษายน 2539 3) ข้อมูลของฝ่ายคัดค้านโครงการ พบว่ามีความ คลาดเคลื่อน แตกต่างกันในหลายเรื่อง อาทิ ประเภทพืชผลการเกษตร ยางพารา ข้อมูลจากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมี 26.50 % ของพื้นที่ ขณะที่ข้อมูลของฝ่ายคัดค้าน มี 54.17 % ของพื้นที่ หรือ มันสำปะหลัง มี 14.45 % ของพื้นที่ ขณะที่ข้อมูลของฝ่ายคัดค้าน มี 7.84 % ของพื้นที่³⁴

2. การเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารของสถานที่ตั้งโครงการ

ข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาประกอบด้วย 1) ผลการศึกษาในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ฉบับเดือน พฤษภาคม 2539 ซึ่งจัดทำรายงานฯ โดยบริษัท คอนซัลแทนท์ ออฟ เทคโนโลยี จำกัด 2) จากการตรวจสอบพื้นที่ตั้งโครงการ กับแผนที่การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2534 3) ข้อมูลของฝ่ายคัดค้าน ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีความคลาดเคลื่อน แตกต่างกันในหลายประเด็น อาทิ ระยะห่างจากต้นน้ำพื้นที่โครงการ ถึง อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล จากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีระยะห่าง 10 กิโลเมตร ขณะที่ข้อมูลของฝ่ายคัดค้าน มีระยะห่าง 8 กิโลเมตร หรือประเด็นพื้นที่ในโครงการเป็นลุ่มน้ำชั้นใด ข้อมูลจากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นคุณภาพ ที่ 4 ขณะที่ข้อมูลของฝ่ายคัดค้าน เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2-3 มีพื้นที่ลุ่มน้ำคุณภาพชั้นที่ 4 เพียงเล็กน้อย

³⁴ อ่านรายละเอียดได้ใน เอกสารประกอบการประชุม ระเบียบวาระการประชุม คณะกรรมการร่วมระหว่างภาคราชการและตัวแทนราษฎรเพื่อพิจารณาผลกระทบของโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด ครั้งที่ 1/ 2539 ณ ห้องประชุม ชั้น 3 สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม .

3. ความต้องการของราษฎรในพื้นที่

ข้อมูลข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาประกอบด้วย 1) ผลการศึกษาในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ฉบับเดือน พฤษภาคม 2539 ซึ่งจัดทำรายงานฯ โดยบริษัท คอนซัลแทนท์ ออฟ เทคโนโลยี จำกัด 2) ข้อมูลของฝ่ายคัดค้าน ข้อมูลจากผลการศึกษาในรายงานผลการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เน้นความเห็นชอบจาก ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัด และสมาชิกจังหวัดระยอง ขณะที่ฝ่ายคัดค้านเน้นราษฎรส่วนที่ไม่เห็นด้วยและคัดค้านโครงการมีจำนวนมากกว่ากลุ่มผู้สนับสนุน

4. ความเป็นอันตรายของการตั้งโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม

ข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาประกอบด้วย 1) ผลการศึกษาในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ฉบับเดือน พฤษภาคม 2539 ซึ่งจัดทำรายงานฯ โดยบริษัท คอนซัลแทนท์ ออฟ เทคโนโลยี จำกัด 2) ข้อมูลจากบริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) ข้อมูลของฝ่ายคัดค้าน มีความแตกต่างกันในจุดเน้น กล่าวคือ ทางบริษัทบริหารฯ และบริษัท คอนซัลแทนท์ฯ เน้นมาตรการต่างๆด้านเทคนิค ขณะที่ฝ่ายคัดค้านเห็นว่า ไม่ได้แย่งเรื่องเทคนิคหรือวิธีการ แต่เรียกร้องให้มีผู้รับผิดชอบถ้าเกิดผลกระทบจากโครงการว่า ถ้าป่วยต้องป่วยด้วยกัน ตายต้องตายด้วยกัน

นอกจากนี้ทั้ง 2 ฝ่ายได้เห็นชอบให้ตั้งคณะกรรมการ 3 ชุด แต่ละชุดมีตัวแทนจากชาวบ้านและตัวแทนจากหน่วยงานของรัฐในอัตราเท่ากัน ร่วมกันศึกษาข้อเท็จจริงเฉพาะเรื่อง ชุดที่ 1 เพื่อคว้ามสภาพความเป็นแหล่งน้ำหรือเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหรือไม่ มีเลขธิการสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน³⁵ ชุดที่ 2 พื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรจริงหรือไม่ กรมวิชาการเกษตรเป็นประธาน ชุดที่ 3 อันตรายจากการตั้งโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม มีกรมควบคุมมลพิษเป็นประธาน

³⁵ ดู คำสั่งที่ 2/2540 ของคณะกรรมการร่วมระหว่างภาคราชการและตัวแทนราษฎรเพื่อพิจารณาผลกระทบของโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด อ.ปลวกแดง จ.ระยอง เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจศึกษาการเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารของสถานที่ตั้งโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมของบริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด อ.ปลวกแดง จ.ระยอง

ต่อมาแกนนำฝ่ายคัดค้านโครงการได้ยื่นหนังสือถึง นายยิ่งพันธ์ มนัสติการ รมว. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เพื่อขอลาออกจากกรรมการร่วมที่จัดตั้งขึ้น เนื่องจากเห็นว่ากระทรวงวิทย์ฯ ได้ตัดสินใจสนับสนุนให้ใช้พื้นที่ อ.ปลวกแดงดำเนินโครงการต่อกรมตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน 2539 ก่อนที่คณะกรรมการชุดนี้จะมีมติ ขณะที่ฝ่ายคัดค้านโครงการมารู้ข้อมูลภายหลังคือ ในวันที่ 30 มกราคม 2540³⁶ แต่เรื่องที่ฝ่ายคัดค้านเสนอก็ยึดถือมาจนถึง 10 กุมภาพันธ์ 2540 ฝ่ายคัดค้านโครงการได้ยื่นหนังสือถึงนายสมาน กุมมะกาญจนะ รมช.กระทรวงอุตสาหกรรม ให้ยกเลิกคณะกรรมการศึกษาผลกระทบโครงการโรงงานกำจัดกากฯ เนื่องจากมีข้อตกลงแล้วว่าจะไม่มีการสร้างโรงงานกำจัดกากสารพิษของบริษัทเจนโก้³⁷

5. เสร็จต่อการครั้งสุดท้ายระหว่างภาครัฐ กับ ฝ่ายคัดค้าน

หลังจากได้มีการเจรจาหลายฝ่ายหลายครั้งหลายคราก็นำมาสู่ข้อสรุปในเวทีเจรจาล่าสุดท้าย ซึ่งได้ประชุมร่วมกันที่กระทรวงอุตสาหกรรม วันที่ 30 มกราคม 2542 ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงวิทย์ฯ รองผู้ว่าราชการจ.ระยอง ราษฎรผู้ร้องเรียน และตัวแทนสมาชิกคนจน โดยมีนายสมาน กุมมะกาญจนะ รมช.อุตสาหกรรมเป็นประธาน มติของที่ประชุม เห็นสมควรให้ย้ายโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรมทั้งระบบ และจะไม่ใช้สถานที่ปลวกแดงเป็นที่ฝังกลบอีกต่อไป³⁸

5.3. การมีส่วนร่วมโดยฝ่ายคัดค้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมิใช่เฉพาะการเข้าร่วมในโครงการพัฒนาอย่างเห็นด้วยกับโครงการเท่านั้น แต่การเข้ามีส่วนร่วมรวมถึง การเข้าร่วมเพื่อคัดค้านและปฏิเสธโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมคัดค้านโครงการของฝ่ายคัดค้านโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ อ.ปลวกแดง เกิดขึ้นในลักษณะปฏิเสธการใช้พื้นที่ บ้านเขากระทะ - เขาระมั่งคว่ำ ต. ดาสีสิทธิ์ อ.ปลวกแดง ในการสร้างโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม

ฝ่ายคัดค้านโครงการได้แสดงพลัง รวมตัวกันคัดค้านโครงการอย่างชัดเจน จุดยืนของฝ่ายคัดค้านเน้นให้เห็นว่าไม่เห็นด้วยต่อโครงการนี้ชัดเจนกว่าในเวทีที่จัดโดยเจ้าของโครงการ ทุก

³⁶ "มือปลวกแดงรุก "กร" สกัดเจนโก้" กรุงเทพธุรกิจ (11 กุมภาพันธ์ 2540), : 5 .

³⁷ "อุตสาหกรรมเสนอ ครม.เลิกเจนโก้วันนี้" มติชน (11 กุมภาพันธ์ 2540) : 5 .

³⁸ "มติใหม่ของการแก้ไขปัญหาวนเวลาแห่งแสงสว่าง" เอกสารของชาวบ้าน อ.ปลวกแดง (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ครั้งที่ฝ่ายคัดค้านโครงการจัดการมีส่วนร่วมล้วนมีจุดยืนคือไม่เห็นด้วยกับโครงการ ฯ อย่างชัดเจน และมีวิธีการคัดค้านโครงการ ฯ อันหลากหลายดังนี้

1. การชุมนุมหน้าอำเภอและการปิดสะพานบางปะกง

จากคำบอกเล่าของแกนนำ และชาวบ้านฝ่ายคัดค้านได้ทราบข่าวว่าบริษัทเอกชนก็จะวางศิลาฤกษ์ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2538 โดยมีองคมนตรี ฯพล ฯ คร.เชาว์ ณ สีลวันต์ จะมาเป็นองค์ประธาน แกนนำฝ่ายคัดค้านจึงได้ยื่นหนังสือในที่ประชุม วันที่ 12 ตุลาคม 2538 เชิญให้ประธานและคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมสภาผู้แทนราษฎร รองอธิบดีกรมโรงงาน ผู้ว่าราชการจังหวัด รมว.อุตสาหกรรม และนายกรัฐมนตรื จากนั้นแกนนำฝ่ายคัดค้านได้จัดให้มีการชุมนุมแสดงจุดยืนคัดค้านโครงการโดยจัดเวทีที่หน้าอำเภอปลวกแดง 30 ตุลาคม 2538 บุคคลผู้ขึ้นปราศรัยมี พระแกนนำชาวบ้าน และได้เชิญฝ่ายสนับสนุนโครงการขึ้นพูดด้วย อาทิ ผู้ใหญ่บ้านไพรบูลย์ สว่างไพร ส.ส.ปิยะ ปิตุเตชะ นายอำเภอสมพงษ์ ผ่องโสกณ ก็ขึ้นพูดว่า มาแทนผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ไม่มีอำนาจตัดสินใจ แต่ฝ่ายคัดค้านเรียกร้องให้ผู้ว่าราชการจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด และการนิคมอุตสาหกรรมมาชี้แจง แต่ก็ไม่มีใครยอมมาชี้แจง ชาวบ้านเลยเคลื่อนขบวนไปปิดสี่แยกขาน้อย เพื่อเรียกร้องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดลงมาชี้แจง แต่ก็ยังไม่ยอมมาชี้แจง จึงได้เคลื่อนขบวนไปปิดมาบปู้ แต่เมื่อปิดมาบปู้ การจราจรก็ยังคงเคลื่อนตัวได้ เนื่องจากมีถนนหลายสาย ฝ่ายคัดค้านก็เลยเคลื่อนตัวไปปิดสะพานบางปะกง

การตัดสินใจไปปิดสะพานบางปะกงในวันที่ 30 ตุลาคม 2538 มีการเคลื่อนขบวนโดยให้รถสิบล้อนำขบวน ตามด้วยรถปิ๊กอัพ เมื่อสถานการณ์ถึงขั้นหลังจากปิดสะพานบางปะกง แกนนำได้เล่าให้ฟังว่า ไม่ได้เรียกร้องขอยุกับผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว แต่เรียกร้องเจรจากับ นายไชยวัฒน์ สีนสุวงศ์ รมว.อุตสาหกรรม ผู้ที่มาเจรจา คือ ไชยวัฒน์ สีนสุวงศ์ นายสนยา คุณปลื้ม รมช. อุตสาหกรรม และสุชาติ ดันเจริญ รมช.มหาไถไทย นายไชยวัฒน์ฯ บอกว่าจะชลอโครงการไว้ก่อนและจะตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ตรวจสอบความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อเสนอให้ รมต.พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง กระทั่งได้มีการเจรจากันและตกลงกันว่าจะลงดูพื้นที่ จนมีการพาลงดูพื้นที่รัฐมนตรีทั้งหลายก็ยอมไปลงดูพื้นที่ในวันเดียวกัน

2. การสัมภาษณ์ สมาคมการเกษตรระยอง

ในช่วงแรก ฝ่ายคัดค้านได้เคลื่อนไหวจัดเวทีสัมมนาทางวิชาการ 17 ธันวาคม 2538 เรื่อง “โรงงานกำจัดสารเคมี มีพิษภัยต่อทุกๆชีวิตจริงหรือ ณ สมาคมการเกษตรระยอง สาขาปลวกแดง มีการฉายวีดีโอ และใช้รูปภาพประกอบคำบรรยาย โดยเน้นย้ำในเรื่องของพิษภัยและอันตรายจาก

สารพิษ เหนืออ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล และได้ทำแถลงการณ์ให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมลงนามโดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. สนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานกำจัดสารพิษในประเทศไทยโดยการเร่งด่วน โดยให้ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมและไม่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และง่ายต่อการเข้าตรวจสอบ

2. ไม่ยินยอมให้มีการตั้งโรงงานกำจัดสารเคมีในพื้นที่รับน้ำฝน 408 ตารางกิโลเมตร หากมีการอนุญาตสร้างโรงงานก็จะแสดงพลังการคัดค้านทันที

ในช่วงต่อมา หลังจากนายทองอินทร์ แก้ววัฒนาเสียชีวิต ชาวบ้าน อ.ปลวกแดง จ.ระยอง มาประชุมกันที่สมาคมการเกษตรระยอง อ.ปลวกแดง วันที่ 25 มกราคม 2539 เพื่อปรึกษากันถึงแนวทางการคัดค้านโครงการ ตาม มติ ครม. วันที่ 23 มกราคม 2539 ที่อนุมัติให้บริษัทเจนโก้ทำการปรับเสถียร (ทำให้เป็นกลาง) ณ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด แล้วมาฝังกลบที่ อ.ปลวกแดง

3. การจัดเวที ณ วัดคลองกรำ

หลังจากนายทองอินทร์ แก้ววัฒนา แกนนำคัดค้านโครงการเสียดชีวิต ฝ่ายคัดค้านประกอบด้วยชาวบ้านจาก อ.ปลวกแดง พร้อมด้วยสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 16 สถาบัน สมัชชาเกษตรรายย่อยภาคอีสาน กลุ่มศิลปินเพื่อชีวิต รวมตัวกันที่บริเวณลานวัดคลองกรำ ต.ตาสีหิธ อ.ปลวกแดง สถานที่เก็บศพ และได้สลับกันขึ้นไว้อาลัยแด่นายทองอินทร์ แก้ววัฒนา และให้เหตุผลถึงความไม่เหมาะสมของโครงการ รวมถึงคัดค้านการก่อสร้างโรงงานในพื้นที่ อ.ปลวกแดง³⁹

นอกจากที่กล่าวมาฝ่ายคัดค้านได้แจกเอกสารคัดค้านโครงการตามเวทีต่างๆที่ฝ่ายคัดค้านได้ร่วมชุมนุมกัน มีข้อความดังนี้

“ด่วนโปรดทราบ พบเชื้อไวรัสตัวใหม่ ชื่อ “เจนโก้” ประกอบด้วย เชื้อผู้มีอำนาจเงินบงคน ร่วมกับ เชื้อผู้มีอำนาจรัฐบางคนเข้าทำการผสมพันธ์กัน เชื้อนี้สามารถแพร่กระจายเชื้อได้ทั้งทางน้ำและทางอากาศ เชื้อตัวนี้มุ่งเข้าทำลายหัวใจของพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกคือ อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล โดยมุ่งสร้างจุดเพาะเชื้อในเขตพื้นที่รับน้ำฝนของอ่าง โดยอยู่เหนืออ่างน้ำหนองปลาไหล 7 กิโลเมตร... แต่ทว่า... อยู่ใกล้คลองระเวิง ซึ่งรับน้ำแล้วไหลลงสู่อ่างหนองปลาไหลเพียง 300 เมตร เท่านั้น สวัสดิ์กัน เรียบร้อยโรงเรียนรัฐบาลไทย”

³⁹ “เจนโก้” ส่อเค้าถึงจุดจบ ผิดกฎหมายทุกชั้นตอน” ผู้จัดการรายวัน (29 มกราคม 2539) , : 1-2

4. การชุมนุมร่วมกับสมาชิกคนจน

ระหว่างวันที่ 26 มีนาคม - 23 เมษายน 2539 ฝ่ายคัดค้านโครงการได้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงรัฐบาลกับสมาชิกคนจนซึ่งประกอบด้วยกลุ่มปัญหาต่างๆหลากหลาย รวมถึงกรณีโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมด้วยโดยปักหลักอยู่ที่กรุงเทพฯ บริเวณสำนักงานข้าราชการพลเรือน การที่ฝ่ายคัดค้านได้เข้าร่วมในสมาชิกคนจนเนื่องจากได้ทำหนังสือคัดค้านโครงการหลายครั้งหลายคราแต่ก็ไม่เป็นผล

ฝ่ายคัดค้านได้ยื่นข้อเสนอต่อปัญหาการก่อสร้างศูนย์กำจัดกากฯ ต่อ นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ดังนี้

1. ให้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาความเหมาะสม พื้นที่ในการก่อสร้างศูนย์ โดยมีตัวแทนฝ่ายราชการ 6 คน นักวิชาการ 4 คน และชาวบ้าน 10 คน โดยมีประเด็นศึกษา 1) เป็นพื้นที่เกษตรกรรมหรือไม่ 2) เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือไม่ 3) เป็นพื้นที่ที่มีการเกษตรแบบยั่งยืนจริงหรือไม่ 4) ราษฎรในบริเวณดังกล่าวไม่ต้องการให้เป็นที่กลบฝังกากจริงหรือไม่

2. ราษฎรยื่นข้อเสนอเดิม คือ ให้ย้ายโครงการออกจากนอกพื้นที่ทุกระบบ โดยไม่กลับมาใช้พื้นที่ ปลูกแดงอีกต่อไป

ระหว่างการเจรจาที่ประชุมได้มีการเสนอให้แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงเรื่องความเป็นต้นน้ำลำธาร ชีรวัฒน์ นามดวง แกนนำฝ่ายคัดค้านได้ร่วมเสนอชื่อข้าราชการ 4 ท่านประกอบด้วย 1) นายเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ 2) ศิริชัย ไพโรจน์บริบูรณ์ รองอธิบดีกรมควบคุมมลพิษ 3) ปราการ บุญช่วยดี ผู้อำนวยการจัดการของเสีย 4) สันทัต สมชีวิตา เลขาธิการสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม⁴⁰ คณะกรรมการเห็นด้วยกับที่ฝ่ายคัดค้านนำเสนอและได้ร่วมกันกำหนดบุคคลที่เหมาะสมเพิ่มเติม

5. การยื่นข้อเสนอต่อหน่วยงานรัฐ

การยื่นหนังสือคัดค้านการใช้พื้นที่ อ.ปลวกแดงสร้างศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และผ่านรัฐบาลหลายชุดตั้งแต่สมัยบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี จนถึงยุคชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี สำหรับการยื่นหนังสือฝ่ายคัดค้านได้กระทำผ่านนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ และรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม และ ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง ดังจะได้อธิบายความต่อไป

ฝ่ายคัดค้านโครงการฯ โดยเฉพาะชาวบ้านในพื้นที่ ยื่นข้อเสนอต่อ นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี เพื่อ “ให้ย้ายโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมออกจากพื้นที่ อ.ปลวกแดง

⁴⁰ เทปบันทึกเสียง การประชุมคณะกรรมการเร่งรัดติดตาม ได้รับข้อมูลจากชาวบ้าน อ.ปลวกแดง

ทุกระบบ โดยไม่มีข้อยกเว้นหรือข้อตกลงอื่นใดทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลหลักดังนี้ 1) พื้นที่ตั้งโครงการ เป็นพื้นที่คั้นน้ำลำธาร มีคลองระเวียงและสาขาไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล 2) พื้นที่ตั้งโครงการไม่ได้เป็นพื้นที่ที่ดีที่สุด 3) การใช้ที่ดินในพื้นที่ อ.ปลวกแดงเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ 4) ชาวบ้านกว่า 95 % ไม่ต้องการให้โรงงานตั้งอยู่ในพื้นที่ อ.ปลวกแดง⁴¹

หลังการตายของนายทองอินทร์ แก้ววัฒนา แนวร่วมของฝ่ายคัดค้านโครงการในพื้นที่สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) และคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 16 สถาบัน (คอทส.) ได้ร่วมเรียกร้องต่อนายกฯในหลายประเด็น 1) ให้นายกรัฐมนตรีเร่งดำเนินการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีและลงโทษอย่างเด็ดขาดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสังหารนายทองอินทร์ แก้ววัฒนา 2) เรียกร้องให้ฝ่ายคัดค้านได้มีสิทธิมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ⁴² รวมถึงสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สกอข.) และคณะกรรมการสิทธิออกเจตนาธรรมณ์ ครัวประเวียน บุญหนัก ได้เรียกร้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาอย่างแท้จริงและป้องกันแก้ไขไม่ให้เหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้น⁴³

นอกจากนี้ฝ่ายคัดค้านได้ยื่นหนังสือคัดค้านการใช้พื้นที่ อ.ปลวกแดงสร้างศูนย์กำจัดกากฯ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง เพื่อส่งหนังสือผ่านถึงนายกรัฐมนตรี เพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมยกเลิกการใช้พื้นที่ อ.ปลวกแดงทุกระบบเป็นพื้นที่สำหรับก่อสร้างศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม รวมถึงฝ่ายคัดค้านยื่นข้อเสนอต่อรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม กล่าวคือ ฝ่ายคัดค้านได้ยื่นหนังสือถึงนายกร ทักษะรังสี รมว.อุตสาหกรรม และนายสมาน กุมมะกาญจนะ รมช.กระทรวงอุตสาหกรรม ให้ยกเลิกการใช้พื้นที่ อ.ปลวกแดงก่อสร้างโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม นอกจากนั้นฝ่ายคัดค้านได้ยื่นข้อเสนอต่อรมว.กระทรวงวิทยาศาสตร์ โดยยื่นหนังสือถึงนายยิ่งพันธ์ มนัสสิการ รมว. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

6. ขึ้นป้ายประท้วง

ฝ่ายคัดค้านได้แสดงการไม่ยอมรับโครงการ ด้วยการขึ้นป้ายประท้วงด้วยข้อความต่างๆ ตามสถานที่ต่างๆ

1. ขึ้นป้ายผ้าบริเวณก่อนจะถึง อ.ปลวกแดง 8 กิโลเมตร มีใจความดังนี้

⁴¹ ฝ่ายคัดค้าน อ.ปลวกแดง , จดหมายเปิดผนึก เรื่อง "ขอให้ย้ายโครงการกำจัดกากอุตสาหกรรม ออกจากพื้นที่ อ.ปลวกแดง"

⁴² แถลงการณ์แสดงเจตนาธรรมณ์สนับสนุนและผลักดันข้อเรียกร้องกลุ่มผู้คัดค้านการสร้างโรงงานกำจัดสารอุตสาหกรรมของบริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (เจนโก้) อ.ปลวกแดง จ.ระยอง

⁴³ อ่านรายละเอียดได้ใน "แถลงการณ์กรณีการสังหาร โทคนายทองอินทร์ แก้ววัฒนา ผู้นำการคัดค้านการสร้างโรงงานเจนโก้ อ.ปลวกแดง จ.ระยอง" (เอกสาร ไม้ตีพิมพ์เผยแพร่)

“เงินโก้แหล่งรวมพิษ ทุกชีวิตอันตราย”

“มหันตภัยใกล้เข้ามา อย่ารอช้าร่วมต้านภัย”

“เงินโก้วางยาพิษฆ่าหมู่ประชาชน”

2. **ชั้นป้ายไม้บริเวณปากทางเข้าโครงการเงินโก้** มีข้อความ บนป้ายไม้กว้าง 4 เมตร ยาว 8 เมตรดังนี้

“สร้างเมื่อไร แลกกันด้วยเลือดเนื้อ ชีวิต เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อม แหล่งต้นน้ำลำธารที่ดีไว้ให้ลูกหลานชาวระยองและชลบุรีทุกคน”⁴⁴

7. การแก้ศพประท้วงและการเปิดเทปปราศรัย

ฝ่ายคัดค้านได้รวมตัวกันที่ วัดคลองกรำ หมู่ 1 ต.ตาสีหรี อ.ปลวกแดง จ.ระยอง หลังจากนั้นได้มีการเคลื่อนย้ายศพจากวัดคลองกรำมาที่ว่าการอำเภอปลวกแดง และได้มีการเปิดปราศรัยวิจารณ์รัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้อง หลังจกงานแก้ศพผ่านพ้นไป ฝ่ายคัดค้านได้เปิดเทปบันทึกเสียงมีข้อความดังนี้

“พี่น้องที่รักคนตระวันออก เราต้องการให้มีการสร้างโรงงานกำจัดกากสารพิษอุตสาหกรรม เพื่อขจัดสารพิษที่โรงงานอุตสาหกรรมสร้างขึ้น ปล่อยทิ้งไว้แบบไม่รับผิดชอบ จนเกิดเป็นปัญหาทั้งหลายเหล่านั้น แต่ต้องไม่ช้าการสร้างโรงงานหรือหลุมฝังกลบในพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงชีวิตพวกเราคนตระวันออก ร่วมแรงร่วมใจ ขจัดมหันตภัย ไล่เงินโก้”

5.4. กระบวนการตัดสินใจและการมีส่วนร่วม

ในหัวข้อนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าใครบ้างที่ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในโครงการศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม ชาวบ้านในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมด้วยหรือไม่ หรือว่ามีเฉพาะส่วนราชการเป็นสำคัญ นอกจากนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงความคิดที่ต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนกับสิทธิชุมชน สุดท้ายต้องการชี้ว่ามีความพยายามของฝ่ายสนับสนุนโครงการที่เสนอเรื่องการมีส่วนร่วมตรวจสอบเมื่อโครงการเกิดขึ้นแล้วและปฏิบัติยาโต้ตอบจากฝ่ายคัดค้าน ดังจะได้อธิบายต่อไป

1. การร่วมตัดสินใจในวงแคบ

หลังจากที่บริษัทเงินโก้ได้รับอนุมัติให้จัดหาพื้นที่ตั้งโครงการที่เหมาะสมจากภาครัฐ บริษัทเงินโก้ได้คัดเลือกพื้นที่ หมู่ 2 บ้านเขากระทะ - เขาระฆังคว่ำ ต.ตาสีหรี อ.ปลวกแดง เป็นที่

⁴⁴ “ชาวปลวกแดงปักหลักรอคอยมือบใหญ่ค้ำ “เงินโก้”” ผู้จัดการรายวัน (6 พฤษภาคม 2539) . : 7 .

ตั้งโครงการ บริษัทเจนโก้ได้ขออนุญาตการใช้พื้นที่ดังกล่าวจากเพียงไม่กี่กลุ่มคือ สภาจังหวัดระยอง กับ สภาตำบลต่างๆใน อ.ปลวกแดง แต่ขาดองค์ประกอบที่สำคัญมากคือ เจ้าของพื้นที่จริงๆคือ ประชาชนใน อ.ปลวกแดง

มีการพยายามขออนุญาตใช้พื้นที่ อ.ปลวกแดง ของบริษัทเจนโก้ และส่วนราชการให้โครงการเกิดขึ้นดังนี้

“ในตอนแรกก็มีคนคัดค้านมาก รวมถึงภาคเอกชน ไม่อยากให้สร้างโรงงานใน จ.ระยอง มีการเสนอให้ไปตั้งที่ชายแดน ผู้ว่าราชการจังหวัดบอกว่าจะเป็นการเห็นแก่ตัวเกินไป เพราะโรงงานอุตสาหกรรมส่วนมากอยู่ใน จ.ระยอง ทางจังหวัดได้อธิบายให้ทางสภาจังหวัด และ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ทั้ง 3 ท่านทุกฝ่ายจึงยอมรับได้ และยอมรับให้จังหวัดอื่นมาฝึกลงได้”⁴⁵

รวมถึงผู้สังเกตการณ์ท่านหนึ่ง ได้แสดงทัศนะว่าบริษัทเจนโก้ได้เน้นเรื่องความร่วมมืออย่างเพียงพอแล้ว โดยผ่านความเห็นชอบของ อำเภอ จังหวัดระยอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ข้อความข้างต้นพิสูจน์ให้เห็นว่าทั้งส่วนราชการ บริษัทเจนโก้เน้นการมีส่วนร่วมตัดสินใจจากเฉพาะ ส่วนราชการอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง กำนันและผู้ใหญ่บ้าน(ผู้นำอย่างเป็นทางการ)ใน อ.ปลวกแดง โดยมองข้ามการตัดสินใจของชาวบ้านในพื้นที่ ผู้นำชาวบ้านที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งได้ส่งผลต่อมาให้โครงการนี้ไม่สามารถสร้างที่ อ.ปลวกแดงได้

การที่ฝ่ายสนับสนุนเปิดโอกาสให้สภาตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ร่วมตัดสินใจเป็นหลัก เนื่องจากแนวคิดว่าการมีส่วนร่วมตัดสินใจกระทำได้โดยผ่านตัวแทน และได้เน้นว่าชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อ.ปลวกแดง ให้ความเห็นชอบและให้การสนับสนุนโครงการเมื่อ 25 กรกฎาคม 2538 จังหวัดให้ความเห็นชอบโครงการเมื่อ 16 สิงหาคม 2538 กระทรวงอุตสาหกรรมให้ความเห็นชอบในสถานที่ตั้งโครงการ ณ ต.ตาสีหิ เมื่อวันที่ 17 สค. 38”⁴⁶

ข้าราชการ อ. ปลวกแดงเห็นว่า

“การมีส่วนร่วมไม่ได้หมายถึงให้ประชาชนทุกคนมาร่วมตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับโครงการ แต่ทำได้โดยผ่านประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมได้ทำผ่านทางสภาตำบล ถ้ามเสี่ยงส่วนมากจากสมาชิกสภาตำบล”

ขณะที่ฝ่ายคัดค้านโครงการ มีแนวคิดว่าการตัดสินใจต้องมาจากประชาชนในพื้นที่ อ.ปลวกแดง มวลชนจาก จ.ระยอง และชลบุรีบางส่วน โดยไม่ได้เน้นการตัดสินใจต้องเป็นของสภาตำบล หรือราชการส่วนกลาง ฝ่ายคัดค้านได้ให้เหตุผลว่า ชาวบ้านไม่ต้องการโรงงานและขอใช้

⁴⁵ รองผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง .

⁴⁶ "การกำจัดของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม" (เอกสารไม่มีพิมพ์เผยแพร่)

สิทธิชุมชนเลือกวิถีของตนเองแล้วแน่ชัดอย่างมีหลักการเหตุผลโดยขอดำรงอยู่ในระบบเกษตรกรรมที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคงยั่งยืนเหมาะสมกับปัจจัยธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมตรวจสอบโครงการ ฯ

ฝ่ายสนับสนุนพยายามจัดการให้ฝ่ายคัดค้านมีส่วนร่วมในรูปของกรรมการไตรภาคี เพื่อตรวจสอบโครงการระหว่างก่อสร้างและประกอบกิจการ การมีส่วนร่วมแบบนี้หมายความว่าฝ่ายคัดค้านต้องยอมรับโครงการฯ ดังกล่าวแล้ว ถ้าหากชุมชนไม่ยอมรับก็จะเกิดปัญหาเช่นที่บริษัทเจนโก้เผชิญอยู่ การมีส่วนร่วมตรวจสอบโครงการ ฯ เป็นคนละเรื่อง คนละขั้นตอนกับการตัดสินใจซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในช่วงต้น การมีส่วนร่วมตรวจสอบโครงการ ฯ มีการตั้งคณะกรรมการไตรภาคีหลังจาก 12 ตค.2538 มีองค์ประกอบจากภาครัฐ บริษัทเจนโก้ และประชาชนในพื้นที่ ให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบในระหว่างก่อสร้างและประกอบกิจการ

ฝ่ายสนับสนุนให้ข้อมูลว่าถ้าโครงการนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนตรวจสอบการดำเนินการ ในรูปของกรรมการร่วม ดังข้อความ

“การตรวจสอบการดำเนินการของเจนโก้ นั้น เจนโก้ยินดีที่จะให้ท้องถิ่นร่วมเป็นกรรมการในการดูแลเริ่มต้นตั้งแต่ การก่อสร้าง การฝังกลบ โดยจัดตั้งคณะกรรมการร่วม 3 ฝ่าย คือ บริษัทฯ ตัวแทนท้องถิ่น และภาคราชการ โดยจัดให้สถาบันการศึกษาท้องถิ่นเป็นผู้ตรวจสอบวิเคราะห์มลพิษ⁴⁷

อิสระ โชติบูรณาการ กล่าวว่า “หลังเกิดโครงการ จะให้ ม.บูรพา เข้ามาควบคุมดูแล และประสานงานกับชาวบ้าน”⁴⁸

ปวงสรร ชุมสาย ณ อยุธยา กรรมการผู้จัดการบริษัทเจนโก้ ให้สัมภาษณ์ว่า

“เรายินดีให้ชาวบ้านตั้งคณะกรรมการเข้ามาตรวจสอบ หรือหากสร้างโรงงานขึ้นมาแล้วไม่ดีก็สามารถเปลี่ยนได้ ไม่ใช่คัดค้านโดยที่ไม่ดู ซึ่งก่อนหน้านี้ทางจังหวัดได้เคยตั้งคณะกรรมการไตรภาคีขึ้น โดยที่ฝ่ายคัดค้านที่เราเชิญเป็นกรรมการ ไม่ยอมมาร่วมประชุม และขอถอนตัวออก แต่เราก็ยินดีที่จะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่ถ้าเขาต้องการ”⁴⁹

แต่ชาวบ้านก็ยังมีการเคลื่อนไหว และในที่สุดก็ต้องล้มเลิกคณะกรรมการชุดนี้ การที่คณะกรรมการชุดนี้ต้องล้มไปเนื่องจาก การให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ครบถ้วน เพียงพอ และล่าช้า

⁴⁷ บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม , "ศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรม" , หน้า 9 .

⁴⁸ เวทีชาวบ้าน , เทปบันทึกภาพ "กากอุตสาหกรรมใครทำใครรับผิดชอบ"

⁴⁹ "เจนโก้ ยันฝังกากปลวกแดงพร้อมปรับยุทธวิธีรับมือมือบ" ผู้จัดการรายวัน (25 มีนาคม 2539) .

ประกอบกับการที่ชาวบ้านใน อ. ปลวกแดงไม่ได้ร่วมตัดสินใจแต่ต้นในการอนุญาตให้ใช้พื้นที่โครงการหรือไม่

การจัดการให้มีส่วนร่วมโดยรัฐและเจ้าของโครงการฯ ประสบความล้มเหลวในการทำให้ฝ่ายคัดค้านยอมรับ จุดใหญ่ใจความอยู่ที่แนวคิดการมีส่วนร่วมที่เน้นการร่วมตัดสินใจจากฝ่ายคัดค้าน ทว่าโครงการฯ นี้ ฝ่ายคัดค้านชาวปลวกแดงไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการร่วมพิจารณาว่าพื้นที่ตั้งโครงการฯ อื่นอีก 51 แห่งไม่เหมาะสมอย่างไร ที่สำคัญเจ้าของพื้นที่ชาวปลวกแดง ไม่ได้อนุญาตให้ใช้พื้นที่สร้างศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมได้ เมื่อฝ่ายคัดค้านมีเป้าหมายที่ไปให้ถึงคือการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ทว่าการมีส่วนร่วมดังกล่าวขาดหายไป นำไปสู่คำตอบว่าไม่ว่ารัฐ (ไม่มีส่วนได้เสียโดยตรง) หรือเจ้าของโครงการฯ จะพยายามจัดการมีส่วนร่วมอย่างไรก็ได้ประโยชน์

มีหน้าข่าวการให้ข้อมูลข่าวสารก็มีปัญหาทั้งการให้ข้อมูลที่ล่าช้า ไม่ครบถ้วนและเพียงพอซึ่งได้กล่าวรายละเอียดไปแล้ว สำหรับการจัดทำประชาพิจารณ์ซึ่งเป็นการปรึกษาหารือ และฟังความรอบด้าน เป็นเรื่องที่ผู้วิจัยให้ความสนใจเป็นพิเศษและเป็นแก่นแกนของการศึกษาวิจัย จึงได้แยกศึกษาไว้ต่างหากในบทที่ 6